

OS CEOS DAS RIAS BAIXAS

Por: César M. González Crespán. Ricardo Moreno Valdepérez.

Asociación Astronómica de Vigo (Astrovigo).

A Asociación Astronómica de Vigo leva uns anos asociada a *Cel Fosc*, Asociación contra a Contaminación Lumínica.

Observar a luz das estrelas nas Rías Baixas é cada vez máis difícil. Existe unha “Declaración Institucional do Parlamento de Galicia en defensa do ceo nocturno”, na que o Parlamento de Galicia asume na súa totalidade a Declaración sobre a defensa do ceo nocturno e o dereito á luz das estrelas (Declaración da Palma, 2007), e recolle expresamente algunhas das súas ideas fundamentais, en particular os seguintes puntos:

1. O dereito a un ceo nocturno non contaminado que permita gozar contemplando o firmamento debe ser considerado un dereito inalienable da Humanidade, equiparable a outros dereitos ambientais, sociais e culturais.
2. É fundamental controlar a contaminación lumínica en todo o territorio galego dado o impacto que xera en moitas especies, hábitats, ecosistemas e paisaxes. Debe promoverse e esixirse o uso racional da iluminación artificial para minimizar o resplandor que provoca no ceo e evitar a intrusión nociva da luz no ser humano e no medio natural.

A cidade, e a Ría de Vigo, destacan entre toda a excesiva contaminación lumínica provocada pola iluminación en xeral, e pola iluminación de Nadal en particular, rivalizando con outras cidades das Rías Baixas. Para atopar zonas libres de contaminación lumínica hai que adentrarnos no mar, lonxe da costa, onde a escuridade só se ve alterada polos faros de navegación e as luces dos barcos nas rutas oceánicas, ou nas zonas do interior, lonxe das luces.

A luz do día vai precedida, de madrugada, pola luminosidade dos tres crepúsculos matinais; o astronómico, dunha claridade pálida, na que se poden ver estrelas ata a sexta magnitude a simple vista; o do navegante, un pouco máis claro, na que se ven as estrelas náuticas de primeira e segunda magnitude, e as principais constelacións son fáciles de recoñecer; e o civil, aínda máis claro, no que se ven as estrelas de primeira magnitude e os planetas que poderían estar sobre o horizonte; e vai seguida, ao anoitecer, dos tres crepúsculos vespertinos, o civil, máis claro, o do navegante, un pouco menos claro, e polo tanto máis escuro, e o astronómico, aínda menos claro e máis escuro; todos eles, iguais, con estrelas de brillos semellantes ós do amencer, visibles sobre o horizonte. Estes crepúsculos, dende as cidades, hoxe en día son cada vez menos visibles, e ven apagado o seu brillo pola brillante luz artificial dos leds.

Rías Baixas pola noite vistas desde o satélite (2014). Norte á esquerda, Sur á dereita. www.citiesatnight.org

Luces na Ría de Vigo. Por encima dos montes se aprecia o resplandor de Marín e Ría de Pontevedra

Isto é o que acontece, a desaparición das luminosidades e brillos naturais, coa conseguinte simplificación da secuencia dos acontecementos astronómicos. A luz do día, que emana do sol, segue a prevalecer polo seu inmenso poder. A luz pola noite é débil, e esvaécese pola forza das luces artificiais. Millóns de anos nos que a luz do día viña seguida pola luz da noite, secuencia natural cun sentido natural, que non debe perderse. As aves nocturnas, mouchos e curuxas, as vagalumes, a precisan, pero tamén os mexillóns das rías, cuxa vitalidade depende tanto da luz do día como da escuridade da noite. As aves migratorias se desorientan cas luces artificiais.

A contaminación luminosa provoca un prexuízo á vida natural e á saúde humana, un malgaste no consumo eléctrico, con emisión de contaminantes para xeración de enerxía, nun tempo no que se trata de conter o efecto da actividade humana na biosfera e a dependencia dos combustibles fósiles (gran parte da electricidade xérase en centrais con este tipo de combustible) ou que xeran residuos nocivos, ou que alteran de forma irreversible o entorno. Inda se comeza a ser consciente. O goberno central aprobou en 2022 medidas de aforro enerxético que afectan a algúns tipos de alumeados de exteriores. O alumeados de escaparates, e dos edificios públicos que estean desocupados, deben permanecer apagados a partir das 22 h. E xa se están a desenvolver proxectos para substituír luminarias que dirixan a luz cara ao chan, que é realmente o que interesa, en lugar de cara ao ceo. Aínda que sempre haberá puntos nos que se ilumine ata o ceo, débense implantar sistemas de luz que causen o menor impacto posible (o compoñente azul dos LED brancos é o máis prexudicial e o que produce máis contaminación, a diferenza das amarelas de vapor de sodio).

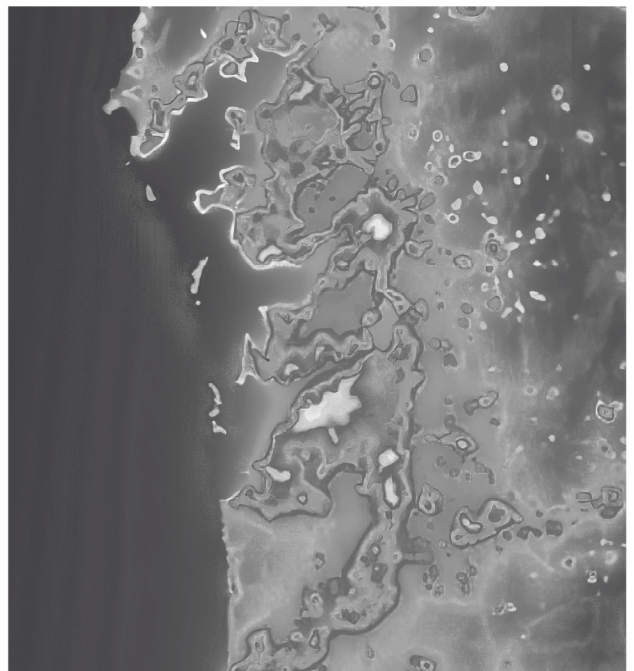
Dende a Asociación Astronómica de Vigo, que adoitamos acompañar a diversos colectivos na observación da lúa, planetas, estrelas e outras luces pálidas que se poden ver no ceo nocturno, facemos un chamamento á reflexión sobre este tema, ao non ver necesario emitir de balde megavatios de potencia lumínica perdida cara ao espazo, cando a iluminación urbana, tendo os seus efectos positivos, tamén ten efectos negativos, e que hai que paliar, ou polo menos ter en conta.

Porén, mirando o mapa da contaminación, e partindo da nosa propia experiencia, a observación astronómica pódese facer en lugares algo afastados das cidades, onde se garante que non incida luz directa. No debuxo adxunto, debemos evitar as zonas branca, vermella e amarela. Un bo lugar para a observación é no emprazamento do Observatorio Astronómico de Forcarei, na Terra de Montes, aínda que puntos como o Monte Cepudo ou Vixiador (Vigo), as Illas Cíes, que contan co certificado de calidade do ceo Starlight, Illa de Ons, ou zonas como Cabo Udra, tamén se poden contabilizar para a difusión. Mesmo se realizaron no Castro de Vigo, na praia de Samil ou en Bueu, coa colaboración dos Concellos para apagar as luces máis próximas. Aínda que non son o ceo perfecto, son lugares adecuados para a observación e divulgación.

Astrovigo realiza unha observación do ceo nocturno, case todos os anos, en agosto, organizada polo Museo Massó de Bueu, ultimamente en Cabo Udra.

Porto de Vigo. Son necesarias tantas luces?

Fonte: Avex-Asso.org, recortada para mostrar as Rías Baixas (<https://avex-asso.org/dossiers/pl/europe-2016/carto.htm>)